

Una pel·lícula perillosa

Forrest Gump cicatritza les ferides de la història contemporània dels Estats Units, des de la guerra del Vietnam fins al Watergate". "Rescriu, a la seva manera, la història recent dels Estats Units i ens vol fer prendre la ximpleria per la saviesa més profunda". "La pel·lícula ens diu que el perfecte idiota és el ciutadà ideal del món modern". "Satisfà tots aquells qui tenen un coneixement simplista de les coses". "És un elogi de la passivitat". "Els joves, sovint rebecs a la reflexió, a l'anàlisi i a la feina, aprecien l'antiintel·lectualisme de la pel·lícula". "La ingenuïtat és l'única virtut honorable de la societat". "Forrest Gump és l'home sorgit d'un poble que no s'ha corromput amb la gran ciutat, ni amb la política i sobretot no s'ha pervertit amb la seva intel·ligència".

Forrest Gump, l'èxit comercial més important de tota la història de la companyia Paramount, s'ha convertit en la pel·lícula polèmica del moment. Ha provocat, a banda i banda de l'Atlàntic, la intervenció de molts despertadors de consciències, des de crítics de cinema a simples articulistes de premsa. Aquests despertadors de consciències s'han dedicat a denunciar els perills que s'amaguen darrere els objectius comercials dels productors, alguns dels quals perills acabem d'esmentar. Fins i tot han arribat a acusar el director de "manca d'honestat intel·lectual".

La pel·lícula interpretada per Tom Hanks i dirigida per Robert Zemeckis, un tècnic brillant i eficaç que tan sols ha fet pel·lícules "comercials" blanques —*Retorn al futur*, *Roger Rabbit*— explica la història d'un noi idiota del sud nord-americà que acaba triomfant en la vida, com a empresari, com a ciutadà respectat, com a heroi nacional i com a pare, gràcies únicament a l'atzar, ajudat, també cal dir-ho, de les seves habilitats físiques en alguns esports, però mai per la intel·ligència, l'habilitat mental o la força de voluntat, perquè no en té res, de tot això.

Malgrat la insistència del guionista i del director a convertir l'atzar en el motor de moltes de les situacions narrades de la història del personatge de la pel·lícula, d'un ciutadà, no de tots els ciutadans dels Estats Units o del món —com pot ser un idiota un símbol de la humanitat?—, els despertadors de consciències, persones que es creuen amb la missió redemptora d'ensenyar-nos a veure el que nosaltres no som capaços de percebre, ens descobreixen que la pel·lícula fa un elogi de la passivitat, que la pel·lícula és perjudicial i negativa per-

És la pel·lícula de l'any i una de les que ha fet escriure els rius de tinta més apassionats i controvertits d'aquests darrers temps, tant als Estats Units com a Europa. 'Forrest Gump' ha provocat lectures "esquerranoses" d'un gran simplisme. La consideren una pel·lícula molt perillosa.

què defensa la tesi que el camí més recte cap a la felicitat passa per la ignorància i l'absència total d'esperit crític, la tesi que la intel·ligència, com la consciència política crítica, és perillosa, o fa nosa.

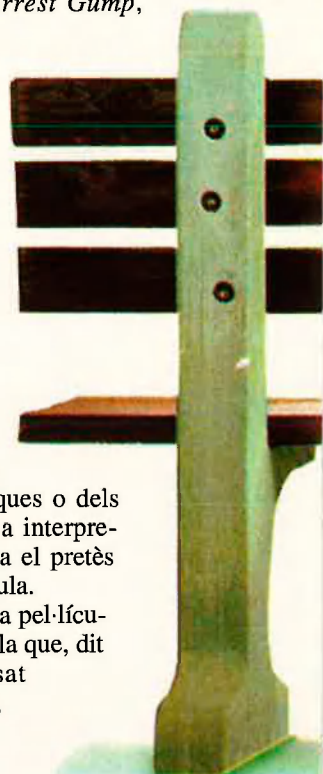
Missatge negatiu. *Forrest Gump*, segons aquestes persones, és una pel·lícula amb missatge, i el missatge és clarament negatiu. Quan aquestes persones són crítics de cinema desqualifiquen del tot la pel·lícula per la maldat del missatge.

Segons el crític de *Le Monde* Pascal Mérigeau (5 d'octubre de 1994), crític que fa costat als despertadors de consciències, el públic nord-americà, que ha convertit la pel·lícula en un èxit triomfal, "sembla que s'ha identificat amb aquest amable vailet amb les facultats intel·lectuals limitades". El crític de l'històric diari francès en hores baixes afirma, sense cap prova a la mà, que l'aplaudiment a la pel·lícula exigeix una imprescindible identificació de l'espectador entusiasta amb el babau.

El crític de *Le Monde* exposa aquestes, i més, consideracions simplistes sobre *Forrest Gump*, perquè, com els crítics literaris denunciats per Susan Sontag fa anys, lluny de descriure la pel·lícula i posar-ne en relleu virtuts o defectes, com feia l'enyorat Guarnier, en fa una lectura ideològica interpretativa.

Analitzem amb més detall la crítica de *Le Monde*, exemple de les crítiques o dels comentaris dedicats a interpretar de forma negativa el pretès missatge de la pel·lícula.

D'entrada, diu que la pel·lícula és una falla, paraula que, dit de passada, s'ha usat amb massa frivolitat, fins i tot en boca dels crítics i articulistes que han elogiat la pel·lícula.

Una faula és una història que conté una lliçó moral. El fet que la pel·lícula sigui farcida d'aforismes, la converteix en una faula? El fet que els guionistes posin en boca d'un personatge que la vida és com una capsa de bombons i facin de l'atzar el motor de la narració vol dir que ens volen fer creure a tots que l'únic motor de la Història –en majúscula– és l'atzar?

Una de les lliçons d'aquesta pretesa faula, segons el diguem-ne crític de *Le Monde*, és que la ximpleria és la saviesa més profunda. Creu el savi crític que els espectadors surten de la sala pensant que els han donat aquesta lliçó? Jenny, l'amiga de Forrest Gump, li dona aquest consell: quan tinguis problemes, corre. Ho fa, recorda el crític, per defugir aquells qui li volen fer mal; però no tan sols per això –ens fa veure el crític–, també corre per evitar de veure el món tal com és. No ho hauríem dit mai. Però, si Forrest Gump és un babau que no té la capacitat intel·lectual de comprendre les coses, per què hi veu aquesta explicació addicional, que en cap moment no apareix a la pel·lícula, només en la seva "interpretació"?

El Vietnam. Forrest Gump lluita al Vietnam i serà condecorat per haver salvat els seus companys en un acte d'heroisme. Pel nostre crític, la guerra del Vietnam és, a través dels ulls d'en Gump, una sanguinària

acció en què ningú no entén res i, a més, ofereix a un imbècil l'ocasió d'actuar com un heroi i això implica, per al responsable de la pel·lícula, el director, la pèrdua d'honestedat intel·lectual de la qual parlàvem. Però què és pensa aquest crític ingenu? No creu que molts soldats van lluitar al Vietnam sense entendre res? Si el personatge que ens ocupa és un imbècil, poc ho podia fer de cap més manera. Potser espera que en totes les pel·lícules que parlin del Vietnam és obligatori de dir ben fort, si no es vol pecar de reaccionarisme, que els nord-americans es van portar molt malament? No n'hi ha prou, com fa *Forrest Gump* i algunes altres pel·lícules sobre el Vietnam i alguna guerra més, d'ensenyar els horrors de la guerra?

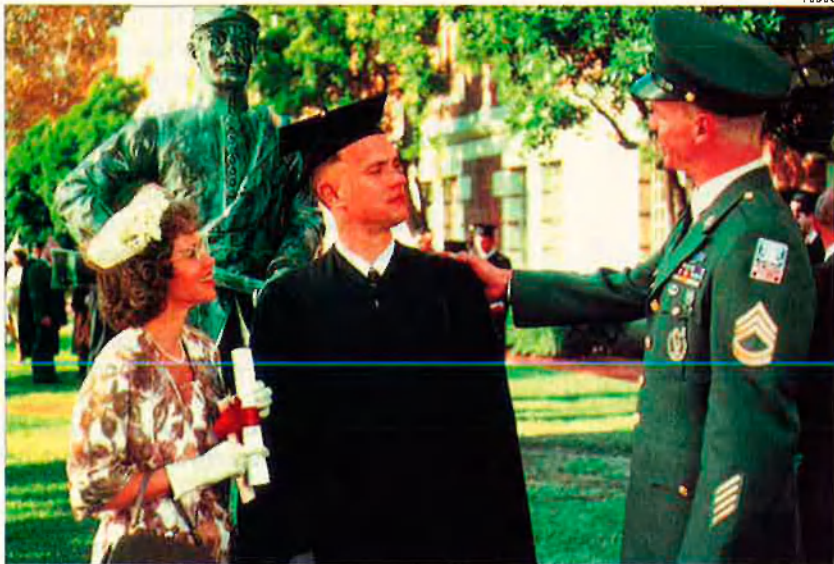
I no creu que presentar el fet –possibilitat ben versemblant– que un babau es converteixi en heroi és una de les crítiques més ferotges que es poden fer de la guerra i de l'exèrcit?

L'amiga Jenny fa la típica trajectòria d'una petita part dels joves nord-americans que van creure en les comunes, la revolució cultural, social i sexual i més utopies, i van prosseguir amb la seva utopia ingènua fins al final per comptes d'aburgesar-se i d'integrar-se a la societat, com

van fer la majoria dels *hippies* del 68.

Aquesta trajectò-

ria té un final possible i probable, la droga i, per consegüent, la sida.

Quan en Gump torna del Vietnam, per error, es troba al mig d'una manifestació contra la guerra, a Washington; és confòs per un manifestant més i convidat a dirigir unes paraules a la massa, però el so és momentàniament sabotat i els manifestants no poden sentir les seves paraules. En acabat, els manifestants, com és lògic —se suposa que les paraules no sentides eren una crítica de la guerra— aplaudeixen el desconegut. Pel crític de *Le Monde*, aquesta reacció demostra que els manifestants pacifistes són encara més idiotes que no pas ell.

Continuem. Forrest Gump és rebut per tres presidents nord-americans gràcies a les meravelles de la tècnica del trucatge per ordinador més recent. D'això, el crític de *Le Monde* en diu, amb tota la gravetat que la denúncia requereix, una relectura de la història d'Amèrica. Tot espectador sap, tret dels que comparteixin amb Forrest Gump el seu coeficient intel·lectual, que el director fa una "broma", que mai no vol convèncer l'espectador que allò va succeir realment.

L'exèrcit. Dins el frenesí de la gratificant denúncia "progressista" de la pel·lícula —descobrir missatges reaccionaris és una tasca cívica que dona moltes satisfaccions— el crític de *Le Monde* diu que la pel·lícula és un monument a la ximpleria complaent i posa com a exemple el fet que el protagonista s'adapti perfectament a l'exèrcit perquè l'exèrcit li evita d'haver de reflexionar. Si el crític hagués evitat que el seu esquerranisme simplista li impedís de reflexionar, s'hauria adonat que, com hem dit abans, el fet té una lectura més "progressista": l'exèrcit és l'organisme en què triomfa la manca de reflexió.

Finalment, el crític recorda una altra de les accions protagonitzades per Forrest Gump, la

'Forrest Gump', l'èxit comercial més important de tota la història de la companyia Paramount, s'ha convertit en la pel·lícula polèmica del moment. Dalt, Tom Hanks i Sally Field en un fotograma la pel·lícula.

de córrer a peu tot Amèrica, de punta a punta, més d'un cop, i aquí, com que no hi descobreix cap missatge reaccionari, es fixa en la marca d'un fabricant de peces de vestir d'esport, prova, conclou, que "Hollywood no perd mai els seus autèntics valors".

Després del reaccionarisme, l'explotació comercial. L'autèntic Hollywood és un monstre reaccionari que tan sols busca el benefici comercial.

Com si Hollywood fos un organisme amb programa únic, i els seus autèntics valors fossin els "dolents". L'art de Ford i de Hitchcock, de Huston i d'Altman, de Wilder i de Kazan, això no és Hollywood? Aquests es veu que no volien tenir èxit comercial.

Precisament, el capítol dedicat a les curses a peu sense sentit ni finalitat que fa en Gump de punta a punta del seu país té, aquí sí, un significat simbòlic i ben alligador; és una petita faula moral humorística rematada amb un gag digne del millor Chaplin o Allen, gag que el crític no comenta perquè és clarament progressista —també seria, segons el seu simplisme, un gag antiamericà— i no encaixa en el seu discurs.

En Gump, corredor sens fi, va acompanyat d'una colla de seguidors que veuen en ell una espècie de profeta. El converteixen en líder d'un moviment absent d'ideologia i de programa. Segueixen el no-res, la buidor total: ell no parla mai als seus seguidors, tan sols corre.

Lliçó moral del fet: sempre hi haurà gent disposada a seguir un líder encara que en desconguin el missatge. Tant hi fa. La cosa important és tenir un líder. Quan, al mig de l'oest desèrtic, en Gump decideix de parar i, per tant, abandona per sorpresa el seu paper de líder involuntari, els seus seguidors es troben tan desprotegits i desconcertats que l'espectador reacciona amb una forta riallada. Un gran gag que denuncia, com feia Chaplin i fa Allen, una gran veritat —en aquest cas, l'estupidesa humana.

Si la pel·lícula té l'èxit espectacular que té a tot el món, a més de les seves dosis d'humor, sentimentalisme i melodramatisme, servides amb un gran talent narratiu, tant literari —l'excel·lent text de la narració en primera persona— com cinematogràfic, és precisament perquè explica una història poc probable —un babau convertit en triomfador i heroi popular— a través de fets ben versemblants i, per tant, acceptables per l'espectador, —tinguin, aquests fets, una lectura reaccionària o progressista, o no en tinguin cap de possible.

En Gump, malgrat ser un idiota, obté un diploma universitari gràcies a les seves habilitats en el futbol americà. És un fet, d'una altra banda ben censurable, una crítica al sistema universitari nord-americà que els progressistes detractors de la pel·lícula s'obliden d'esmentar.

Aquest idiota triomfa en els negocis i ho fa gràcies a la desgràcia dels altres: una tempesta que ha destruït les embarcacions de pesca estalvia la seva. El triomf comercial es fa sovint sobre el fracàs dels competidors. La vida és així de cruel i d'injusta i els guionistes s'empesquen aquest fet versemblant per fer triomfar el seu heroi. Per cert, aquí sí que en Gump és treballador, i un treballador constant. El pretès missatge de passivitat és aparcat momentàniament, es veu.

Escandalitzats. El crític de *Le Monde*, com tants altres comentaristes, s'han escandalitzat que un tanoca sense ideologia ni consciència política inspiri a John Lennon una cançó progressista com *Imagine*, igual que, quan era petit i caminava, per un defecte de la columna, amb les cames encrossades va inspirar a Elvis Presley el seu moviment de cames i anques, llavors revolucionari i provocador.

En la invenció d'aquests acudits, el guionista Rick Carter es basa en un dels principis més notables de la creació artística: la inspiració pura des del no-res no existeix. L'art és un plagi, és donar un sentit nou a un fet, fins i tot a un fet banal. El tanoca o l'home del carrer fa gestos innocents, sense sentit. El creador els converteix en un gest expressiu i ple de sentit.

Un altre moment del film. La pel·lícula explica la història d'un noi idiota del sud nord-americà que acaba triomfant en la vida, com a empresari, com a ciutadà respectat, com a heroi nacional i com a pare.

Tan sols els indocumentats poden creure que el guionista de *Forrest Gump* vol "denigrar" Presley i Lennon. "Un dels contestataris més virulents –crítica escandalitzat *Le Monde*– ha trobat la seva inspiració en el més conformista dels beneïts".

Hi ha, en aquests acudits i en general en tot el treball del guionista, uns fonaments culturals i literaris molt sòlids; més que no pas en el novel·lista que va crear el personatge (Winston Groom), perquè la pel·lícula enriqueix considerablement el personatge i les situacions. Hi ha, al darrere del Gump de la pel·lícula, el *Candide*, com s'ha dit. *Candide o l'optimisme*, es diu el conte de Voltaire, i la pel·lícula també es podria titular ben bé *Forrest Gump o l'optimisme*.

El perfecte encaix del babau dins l'exèrcit ens ha recordat *Les aventures del bon soldat Svejk*, del txec Jeroslav Hasek. Hasek va dir un cop a un amic: "Si vols ser lliure en aquest món, has de ser un idiota" i per això, recordava Monika Zgustová, "va crear el personatge de Svejk, un idiota astut que arriba a sortir-se amb la seva en el món absurd de la guerra i de la burocràcia, precisament a causa de la seva imbecilitat, no importa si veritable o fingida".

Les manipulades i fictícies escenes que permeten de veure en Gump al costat de tres presidents nord-americans no crec que puguin induir a l'engany cap espectador. Tot espectador sap que Tom Hanks no podia entrevistar-se amb aquests presidents. Res d'intentar rescriure o manipular la història, com s'ha dit. El director utilitza la tècnica del trucatge més modern sabent que l'espectador en serà plenament conscient, com feia Woody Allen amb *Zelig*. Ens trobem aquí un dels trets característics d'alguns dels millors directors de cinema, la proclamació constant que el cinema és una il·lusió, un trucatge.

Lluís Bonada

Cultura

C

Exposició

JOSEP DIBUIOS

**Obra cívica
1894-1967**

**Del 17 d'octubre al 20 de novembre
de 1994**

Palau Moja. Portaferrissa 1. Barcelona

Laborables: de 10 h. a 14 h.
i de 16 h. a 20 h.

Diumenges i festius: d'11 h. a 15 h.

 **Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura**